

SINOPSI

Johana i el Sud és un viatge digital i virtual cap a terres remotes i un aprenentatge de les conseqüències del canvi climàtic.

Seguint amb la mirada un estol d'orenetes que migren cap al Sud, a la Johana se li desperten les ganes d'aventura. Decidida com sempre, s'embarca en un viatge per conèixer què hi ha més enllà de les muntanyes que rodegen el seu poble. Té la certesa que al Sud hi trobarà boscos frondosos, rius d'aigua cristal·lina i cels estrellats plens d'ocells. Ara bé, aquest idil·li es troba molt més lluny del que la Johana es pugui imaginar. I és que per arribar fins a aquest paradís, abans haurà de creuar ciutats grises, mars plens de deixalles i boscos secs de pluja. En efecte, la contaminació fa temps que guanya terreny a la naturalesa neta i frondosa del Sud, cada any més petit i més llunyà. Aconseguirà arribar-hi, la nostra protagonista?

Mitjançant un desplegament de recursos audiovisuals, diorames, teatre d'objectes i una intèrpret davant d'una escenografia virtual (croma), l'alumne/a viatjarà de costat de la protagonista per veure, amb els seus propis ulls, les conseqüències de la crisi climàtica que s'expliquen a *Johana i el Sud*.

FITXA ARTÍSTICA

- **Creació i direcció:** Cicuta Projectes
- **Intèrpret:** Patrícia Navarro
- **Realització:** Adrià Aparicio
- **Operador de càmeres:** David Font
- **Composició musical:** Anna Bosch

FITXA TÈCNICA

- Espai amb poca llum, per visualitzar les projeccions.
- Endolls prop de l'espai.

LA COMPANYIA

CICUTA és una agrupació amb seu a Badalona formada per Adrià Aparicio i David Font que té la voluntat de pensar el món críticament tot fent ús de l'art com a eina de reflexió. Els dos membres beuen de disciplines molt diferents de tal manera que les produccions sorgides al llarg dels cinc anys d'experiència amb els que compten tenen totes un caràcter completament híbrid. I és que als espectacles de CICUTA hi trobem vídeo i so en directe, performance, text, objectes, maquetes i diverses disciplines artístiques en constant diàleg.

Tanmateix, si haguéssim d'encasellar d'alguna manera la seva obra, podem dir que les seves obres inicials prenen forma de peces audiovisuals i que, darrerament, la seva línia de treball ha pres un nou rumb cap a les arts vives i arts escèniques. En aquest sentit cal destacar la realització de l'obra *Ara les imatges brotaran com flors* o *Jennifer in paradise*, acció en viu que pren forma dins del marc de 'Barcelona Producció 2019-2020' de La Capella de Barcelona i l'Ajuntament de Barcelona.

Actualment CICUTA s'està centrant en la investigació i creació d'espectacles de teatre social i documental encarats a un públic infantil.

TEMES CLAU DE L'ESPECTACLE

El canvi climàtic

Durant el viatge al Sud, la Johana es troba amb una sèrie d'entrebancs, tots ells conseqüència directa del canvi climàtic. El canvi climàtic i la creixent "crisi ecològica", juntament amb la pobresa i la desigualtat, són els principals reptes del nostre segle a nivell ambiental, social i econòmic. Els gasos de l'efecte hivernacle produïts per l'activitat humana provoquen el deteriorament de la capa d'ozó i el canvi climàtic.

A què ens referim quan parlem de canvi climàtic? El canvi climàtic és l'alteració del clima i les temperatures de la terra. Això afecta als ecosistemes, i origina canvis que, directament o indirectament són produïts per l'activitat humana. L'augment excessiu dels "gasos de l'efecte hivernacle" contribueix a la variació de la temperatura i al deteriorament de la capa d'ozó, constituïda per Diòxid de Carboni (CO₂), Metà (CH₄) i Òxids de Nitrogen (NO_x). L'excés de gasos és generat per les diverses activitats de l'home, com l'ús d'energies elèctriques, la dependència de les indústries de combustibles fòssils o la contaminació de les zones urbanes amb els transports, el mal ús dels residus, els processos industrials, etc.

L'impacte mediambiental repercuteix en gran mesura a la sequera dels rius i la falta d'aigua potable, com també als canvis en les condicions de la producció d'aliments i l'augment de desastres naturals com sequeres, onades de calor i inundacions.

En realitat el canvi climàtic és un fenomen ambiental de profundes conseqüències econòmiques i socials que afecta principalment a les zones menys preparades estructuralment per suportar aquests fenòmens naturals.

En els últims 150 anys, la temperatura mitjana ha augmentat gairebé 0.8°C a tot el món, i al voltant de 1°C a Europa. Els últims onze anys figuren entre els més calorosos des de 1850, recollits pels registres que mesuren la temperatura de la superfície de la Terra. Per això, es fa necessari emprendre accions a escala mundial per limitar les emissions, ja que es preveu un augment de la temperatura global de 4°C de cara al 2100. Si arribem a aquesta temperatura, els canvis seran ja irreversibles.¹

Estereotips de gènere

Quan pensem en la figura de l'aventurer probablement ens imaginem a un home blanc jove o de mitjana edat. Ens és més difícil, pel nostre imaginari col·lectiu, pensar en una noia exploradora. El fet que la protagonista sigui una noia i que la seva ídol sigui una dona exploradora, ens fa replantejar el nostre imaginari, ideal i concepte de l'estereotip d'home i dona. Les inquietuds de descobrir, investigar i viatjar no tenen gènere. Associem l'explorador a la figura masculina tant sols perquè són els homes exploradors els que han tingut més ressò al llarg de la història. També perquè generalment a un home li ha estat més fàcil poder embranchar-se en un viatge d'exploració que a una dona. Aquesta ha estat, culturalment i social relegada a la figura de la casa. La *Johana i el Sud* vol ajudar a replantejar els prejudicis i estereotips de gènere.

¹<https://www.mansunides.org/observatori/canvi-climatic/que-es-canvi-climatic>

Un estereotip de gènere és una visió o preconcepció generalitzada sobre atributs o característiques, o sobre els rols que o han de tenir, o que haurien de tenir, dones o homes. Un estereotip de gènere és perjudicial quan limita la llibertat de les dones i dels homes a desenvolupar les seves capacitats personals, seguir les seves carreres professionals i prendre decisions sobre la seva vida.

Els estereotips nocius poden ser tant hostils / negatius (per exemple, les dones són irracionals) com aparentment benignes (per exemple, les dones alimenten). Per exemple, el fet que la responsabilitat de tenir cura dels fills sovint recaigui exclusivament en les dones es basa en aquest últim estereotip.

Els estereotips de gènere es refereixen a la pràctica d'atribuir a una dona o a un home determinats atributs, característiques o rols específics només per la seva pertinença al grup social de dones o homes. Els estereotips de gènere són injustos quan comporten una violació o violacions dels drets humans i de les llibertats fonamentals.

Els estereotips equivocats de gènere són una causa freqüent de discriminació contra les dones i un factor que contribueix a les violacions d'una àmplia gamma de drets com el dret a la salut, un nivell de vida adequat, l'educació, el matrimoni i les relacions familiars, el treball, la llibertat d'expressió, la llibertat de moviment, participació i representació política, remei eficaç i llibertat contra la violència masclista

No podem oblidar-nos tampoc del binarisme cultural (home – dona) en relació a la identitat de gènere. Així, es parla persona transgènere quan identitat i sexe biològic discrepen. Quan coincideixen, en canvi, parlem de CIS gènere. D'una persona amb característiques fisonòmiques i sexuals amb elements tant considerats masculins com femenins en diem intersexual²

Audiovisuals en directe i efectes que s'utilitzen durant l'espectacle

L'originalitat de *Johana i el Sud* rau més en la realització de l'espectacle que no pas en l'espectacle en sí. I és que l'espectador no veu el resultat final d'una creació teatral, sinó que l'obra es construeix *in situ* en escena. Tot comença en un plató, on es pot veure com funciona la realització en directe d'un programa de TV i ja es posen en pràctica els primers artificis. Un d'ells és el croma, una tela de color verd que permet traslladar la Johana a qualsevol lloc del món. Això sí, només a través de la pantalla de televisió.

El tècnic i l'operador de càmera que realitzen el programa de TV de sobte es veuran involucrats en la voluntat de la Johana d'explicar la seva aventura d'una manera diferent que la d'una entrevista normal i corrent. La Johana voldrà construir, mitjançant diferents efectes visuals, sons i teatrals, els diferents paisatges pels quals ha viatjat.

² <https://www.ohchr.org/en/issues/women/wrgs/pages/genderstereotypes.aspx>

És així com l'escenari deixa de ser un plató de TV per convertir-se en un laboratori de tècniques audiovisuals i d'efectes especials liderat per la Johana.

D'aquesta manera, la Johana traslladarà a l'espectador per diferents ambients i alhora l'espectador veurà com se les enginya la Johana per fer-ho. I veure-ho no serà fàcil, perquè com un espectacle de màgia, hi ha efectes que sembla que apareguin sols. I és que mentre un espectador mira com s'enregistra en directe una maqueta feta a escala, un altre descobreix com funciona el croma, mentrestant n'hi un altre que s'ha quedat bocabadat amb el joc d'ombres i llums i l'efecte de perspectives, etcètera. L'espectacle és polièdric en la mesura que és multidisciplinari.

Johana i el Sud mostra, per una banda, les múltiples tècniques d'expressió artística que hom és capaç d'utilitzar; i per l'altra, com s'utilitzen. *Johana i el Sud* és un espectacle despul·lat on es convida a l'espectador a contemplar la seva execució, el seu artífici. No hi ha res amagat darrera les cametes. Els audiovisuals que es projectaran a escena, seran enregistrats i muntats en directe. Per això, a escena podem veure un operador de càmera encarregat de captar tots els plans i també un realitzador, amb una taula de mescles, encarregat de traslladar aquestes imatges a la pantalla de projecció de manera instantània. A escena hi haurà varies càmeres segons les necessitats que requereixi cada escena. Aquestes imatges, a més a més, es combinaran amb vídeos d'arxiu i efectes de vídeo i àudio que es punxaran en directe.

És així com l'espectador pot entendre l'origen de certs efectes visuals que està acostumat a veure, però que potser mai no se n'ha plantejat com es produeixen. És aquesta una manera de donar valor i estima a les obres artístiques i a la cultura en general.

COMPETÈNCIES I CONTINGUTS PEDAGÒGICS

En el dossier pedagògic es treballen tot un seguit de competències:

Àmbit lingüístic: obtenir informació bàsica i comprendre textos orals senzills o adaptats de la vida quotidiana, dels mitjans de comunicació i de l'àmbit escolar i interactuar oralment d'acord amb la situació comunicativa utilitzant estratègies conversacionals bàsiques.

- Fluïdesa oral.
- Gestió i comunicació de la informació.
- Ús dels recursos digitals.

Coneixement del medi: analitzar paisatges i ecosistemes tenint en compte els factors socials i naturals que els configuren, per valorar les actuacions que els afecten i adoptar hàbits sobre l'adquisició i ús de béns i serveis, amb coneixements científics i socials per esdevenir un consumidor responsable.

- Biodiversitat i sostenibilitat.
- Consum responsable.
- Ecosistema i paisatge.

Àmbit artístic: utilitzar elements bàsics dels llenguatges visual, corporal i musical i estratègies per comprendre i apreciar les produccions artístiques i dissenyar i realitzar projectes i produccions artístiques multidisciplinàries.

- Satisfacció i emoció estètica.
- Recursos, formes i possibilitats comunicatives dels diferents elements i llenguatges artístics.
- Dissenyar i realitzar projectes i produccions artístiques multidisciplinàries
- Interès, valoració i respecte pel fet artístic i per les produccions artístiques pròpies i alienes.
- Combinació de diferents llenguatges (visual, musical, escènic) en les creacions artístiques.
- Ús de recursos digitals en l'expressió artística.

Educació en valors: actuar amb autonomia en la presa de decisions i assumir la responsabilitat dels propis actes i analitzar l'entorn amb criteris ètics per cercar solucions alternatives als problemes.

- Sentiments i principis morals; actituds ètiques.
- Responsabilitat i corresponsabilitat.
- Coherència.
- Valoració de l'esforç i la motivació.
- Actitud crítica en l'observació i la interpretació de la realitat. Cura del medi.

PROPOSTES DE TREBALL

Abans de veure l'espectacle:

A *Joahana i el Sud* la Johana se'ns presenta com una nena aventurera i exploradora. Abans del visionat de l'obra, i sense desvelar el nom de l'espectacle, es recomana fer un treball individual de recerca sobre aventurers i aventureres famosos i famoses:

Busca per internet el nom d'un aventurer o aventurera famós/a. Busca-hi la següent informació:

- Com es diu.
- Per què és famós/a.
- A quina època va viure.
- Per què l'has triat.

Us animem a fer un collage amb fotografies del personatge triat, amb un mapa conceptual i breu resum de cada un dels apartats que s'han exposat anteriorment. Posteriorment, els nens i les nenes poden exposar el personatge triat davant dels seus companys i companyes.

Després de veure l'espectacle:

Després d'haver vist que la protagonista de la obra és una noia, es proposa reflexionar, a tall de debat, sobre els següents temes:

- De l'aventurer/a triat abans de veure *Johana i el Sud*, quants aventurers i quantes aventureres hi ha? Quins et sonaven?
- Quines característiques estan generalment associades als nens? Quines a les nenes?
- Com definiries a la Johana?
- Quines noves tecnologies utilitzes diàriament?

També es proposa un treball escrit individual. Al voltant dels temes següents:

Amelia Earhart

- La Johana s'inspira en l'aviadora Amelia Mary Earhart (Kansas, 1897 – ?) , la primera dona en travessar, tota sola, l'oceà Atlàntic. L'últim rastre que es coneix de l'Amelia és de l'any 1937 a l'oceà Pacífic, quan es proposava fer la volta en món en avió acompanyada del copilot Fred Noonan. Segons sembla, hauria volgut fer una parada a la illa Howland, quan va perdre la senyal de comunicació amb els guardacostes. Què li va passar a l'Amelia? Alguns diuen que el seu avió es va quedar sense gasolina i va estrallar. D'altres que va sobreviure com una naufraga a les illes Fènix. Escribe un text de mitja pàgina on hi expliquis com creus que va acabar la vida la famosa aviadora.

Medi ambient

- Investiga quins són els residus que genera la teva família durant una setmana. Pren-ne nota. Guarda, aquells que siguin reaprofitables, en una bossa de cartró o caixa que tinguis per casa. Porta-la a l'escola.
- Què puc fer per evitar el canvi climàtic? Escribe una llista de cinc coses que pots fer per aturar-lo.
- Recordes que la Johana construeix un vaixell amb les deixalles que hi ha al fons marí? Amb les deixalles que has anat guardant durant una setmana, fes el teu propi vaixell reciclat.

Coneixement i ús de diferents llenguatges

- Aquí es veuen alguns elements de plató de televisió que s'han utilitzat en l'espectacle de la Johana. Identifica els diferents elements amb la seva descripció:

Croma: tela de color verd que permet, mitjançant un ordinador, substituir tot allò que sigui verd de la imatge original per una altra imatge. Així es poden simular diferents fonsos artificials, amb la qual cosa sembla que la persona que està sent gravada sigui en un altre espai.

Càmera de vídeo: un dispositiu que captura imatges convertint-les en senyals elèctrics, en la majoria dels casos en un senyal de vídeo, també conegut com a senyal de televisió.

Trípode: estructura portàtil composta de tres potes que es fa servir per sostenir el pes i mantenir estable algun instrument. Els tres peus li permeten garantir una estabilitat notable, i alhora adaptar-se al terreny, quan aquest no és del tot pla. Es fa servir molt per mantenir estable i alçada una càmera de vídeo.

Micròfon: dispositiu que converteix el so en un senyal elèctric. Els micròfons tenen moltes aplicacions com ara el telèfon, el magnetòfon, ajudes per a la sordesa o la retransmissió de televisió i ràdio.

Monitor: pantalla que mostra el pla i enquadrament que està enregistrant la càmera de vídeo. Serveix de referència per veure el que s'està enregistrant.

Focus de llum: element destinat a projectar llum que permet il·luminar un espai i/o una persona per tal de poder ser enregistrada per una càmera de vídeo. La il·luminació és la base de la fotografia, del cinema i del vídeo, ja que sense llum no existeix imatge per retratar. Podríem arribar a fer fotografies sense objectius, inclús sense càmera, però sense llum en la nostra escena, per molt bona que sigui la nostra càmera, no existirà imatge, ja que experimentarem el negre absolut. Aquesta llum pot provenir o bé del mateix Sol, o bé de focus i flaixos.

Atrezzo: conjunt d'objectes de l'escenografia d'un espectacle que omplen l'espai escènic i que defineixen amb més o menys precisió un microespai dins de l'escena.

Vestuari: conjunt de roba d'una persona o grup. Contribueix a ambientar l'acció i, juntament amb el maquillatge, caracteritza el personatge i li dona més versemblança.

- La història de la *Johana i el Sud* és híbrid. Això vol dir que s'explica utilitzant diferents disciplines (en aquest cas el teatre i l'audiovisual). Pensa en els entrebancs amb els que s'ha d'enfrontar la Johana per arribar al Sud: el fum de les fàbriques, el mar ple de deixalles i la desforestació. Com t'ho faries tu per superar les proves? Escribeu la teua pròpia història i explica-la utilitzant un o més d'un llenguatge (amb un text amb dibuixos, collage, teatre, ballant, cantant, etc.).